

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського
факультету
Іван КАРПЕНКО

“ ” 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етноконфесійні та територіальні конфлікти кінця ХХ – початку ХХІ століть

рівень вищої
освіти

перший (бакалаврський) рівень

вид дисципліни
факультет

міжфакультетська

2023/ 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Протокол № 6 від 16 червня 2023 року

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

кандидат історичних наук, доцент Потоцький В'ячеслав Петрович

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Протокол від 12 червня 2023 року № 11.

В.о. завідувача

кафедри українознавства

В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол від 14 червня 2023 року №10

Голова науково-
методичної комісії

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Етноконфесійні та територіальні конфлікти кінця ХХ – початку ХХІ століть» пропонується у якості вибіркового, міжфакультетського курсу. Вона складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти студентів різних спеціальностей, різних факультетів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: проблеми розвитку сучасного світу.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета курсу:** надати студентам уявлення про найбільші за масштабами етноконфесійні та територіальні конфлікти, що виникали наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть.

1.2. **Основним завданням вивчення дисципліни** є: формування у студентів системного погляду на процеси, що відбуваються у сучасному світі. Аналіз територіальної, етнічної та конфесійної структури світу, отримання студентами знань щодо політико-географічних, національних та релігійних протиріч, які вже призводили до конфліктів або в перспективі можуть стати причиною конфронтації та ескалації насильства.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Міжфакультетська вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й; 3-й	
Семестр	
3-й; 5-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
Самостійна робота	
58 год.	
В т.ч. індивідуальні завдання (есе)	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати**:

- основні теоретичні підходи, що практикуються у конфліктології та геополітиці;
- територіальну структуру сучасного світу;
- етнічну та конфесійну карту планети, її найбільш «гарячі точки».

У результаті вивчення курсу студенти повинні **вміти**:

- критично аналізувати роль релігійного або етнічного фактору у сучасній геополітиці;
- самостійно знаходити, оцінювати та використовувати з метою наукового аналізу відповідну статистику;
- визначати найбільш актуальні підходи щодо вирішення національних, релігійних і територіальних проблем між групами населення та окремими державами.

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

1. **Загальна характеристика етноконфесійних та територіальних конфліктів.**
 1. Етнічність та етнічний конфлікт. Род, плем'я, народ, нація як учасники конфлікту.
 2. Релігійність та релігійний конфлікт.
 3. Територія та територіальний конфлікт. Розміри, кордони, ресурси, сакральне значення території.
 4. Ментальність та ментальний конфлікт. Мова, історична пам'ять, уява про майбутнє як причини непорозуміння.
2. **Розвиток конфлікту як політичний процес.**
 1. Джерело конфлікту. Предмет суперечки між сторонами конфлікту.
 2. Привід, що призвів до загострення стосунків та/або активних дій.
 3. Сторони конфлікту, їх статус та ресурси.
 4. Позиції суб'єктів конфлікту, їх справжні мотиви, що спонукали до конфронтації.
 5. Засоби конфлікту, його масштаб.
3. **Стадії розвитку конфліктів у сучасних умовах.**
 1. Вирішені конфлікти. Формули подолання конфліктності.
 2. Заморожені конфлікти.
 3. Конфлікти у гарячій фазі.
 4. Приховані конфлікти, що мають перспективу розвитку.
4. **Конфлікти в Європі.**
 1. Конфлікти в Іспанії (Країна Басків, Каталонія).
 2. Конфлікт у Північній Ірландії.
 3. Конфлікт на території колишньої Югославії.
 4. Грецько-турецьке протистояння на Кіпрі.
 5. Проблема мігрантів.
5. **Конфлікти на пострадянському просторі.**
 1. Придністровський конфлікт.
 2. Конфлікти у Середній Азії.
 3. Конфлікти на Кавказі.
 4. Конфлікт в Україні.
6. **Конфлікти в Північній Африці.**
 1. «Берберське питання» у країнах Магрибу та у державах на південь від Сахари.
 2. Війни на Африканському Розі: етноконфесійний аспект.
 3. Розкол Судану як наслідок релігійного та національного конфлікту.
 4. Боротьба Лівії за територію.
7. **Конфлікти в Центральній та Південній Африці.**
 1. Громадянська війна в Нігерії.
 2. Громадянська війна в Ліберії.
 3. Війни в Конго.
 4. Геноцид в Руанді: конфлікт між хуту і тутсі.
 5. Конфлікти на Півдні Африканського континенту: міжплеменні, міжнародні, міжрасові, міждержавні.
8. **Конфлікти на Близькому Сході.**
 1. «Курдська проблема» як вагомий фактор політики.
 2. Арабо-ізраїльський конфлікт: історія, характер, перспективи розвитку.
 3. Релігійний фактор у громадянській війні у Лівані.

4. Війна в Сирії: етноконфесійний аспект.
5. Ірано-Іракська війна.
6. Шийтська дуга на Близькому сході.
7. Вторгнення коаліції західних країн до Іраку. Релігійна складова збройного протистояння.

9. Конфлікти в Центральній Азії.

1. Індо-пакистанське протистояння.
2. Сікхи як етноконфесійна меншина та їх політичний рух.
3. Етнічні рухи у Північно-Східній Індії.
4. Етноконфесійне протистояння в М'янмі.
5. Таміло-сингальський конфлікт на Шрі-Ланці.
6. Національне питання в історії Афганістану.

10. Конфлікти у Південно-Східній Азії.

1. Приборкання Тибету.
2. «Уйгурська проблема» та шляхи її вирішення.
3. Релігійні протиріччя в Індонезії.
4. Етноконфесійна складова конфліктів на Філіппінах.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Ус ь о г о	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	ін д	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Людина та суспільство.												
Тема 1. Загальна характеристика етноконфесійних та територіальних конфліктів.	9	3				5						
Тема 2 . Розвиток конфлікту як політичний процес.	9	3				5						
Тема 3. Стадії розвитку конфліктів у сучасних умовах.	9	3				6						
Тема 4. Конфлікти в Європі.	9	3				6						
Тема 5. Конфлікти на пострадянському просторі.	9	4				6						

Тема 6. Конфлікти в Північній Африці.	9	3			6						
Тема 7. Конфлікти в Центральній та Південній Африці.	9	3			6						
Тема 8. Конфлікти на Близькому Сході.	9	4			6						
Тема 9. Конфлікти в Центральній Азії.	9	3			6						
Тема 10. Конфлікти у Південно-Східній Азії.	9	3			6						
Усього годин	90	32			58						

4. Теми семінарських занять

Не передбачено

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Загальна характеристика етноконфесійних та територіальних конфліктів.	6
2.	Тема 2 . Розвиток конфлікту як політичний процес.	6
3.	Тема 3. Стадії розвитку конфліктів у сучасних умовах.	5
4.	Тема 4. Конфлікти в Європі.	5
5.	Тема 5. Конфлікти на пострадянському просторі.	5
6.	Тема 6. Конфлікти в Північній Африці.	5
7.	Тема 7. Конфлікти в Центральній та Південній Африці.	5
8.	Тема 8. Конфлікти на Близькому Сході.	5
9.	Тема 9. Конфлікти в Центральній Азії.	5
10.	Тема 10. Конфлікти у Південно-Східній Азії.	5
	Усього	58

6. Індивідуальне завдання

Не передбачається

7. Теми рефератів

1. Конфлікти на стиках цивілізацій (кінець XX – початок XXI століття).
2. Роль релігії в сучасному світі.
3. Етнічність як визначення. Конструювання етнічної ідентичності.
4. Поняття етнонаціонального конфлікту. Типологія форм етнічного конфлікту.
5. Стадії розгортання етнонаціональних конфліктів.
6. Основні причини виникнення етнонаціональних конфліктів.
7. Причини і зміст сучасних конфліктів в системі міжнародних відносин.
8. Основні напрямки в дослідженні сучасних конфліктів.
9. Переростання сучасних конфліктів в «гарячі війни».
10. Основні механізми врегулювання сучасних конфліктів.

11. Дипломатичні методи врегулювання конфліктів.
12. Інформаційний, правовий та військовий елементи в сучасних механізмах врегулювання конфліктів.
13. Сутність понять «миротворча операція», «військова операція» і «міжнародні санкції».
14. Основні функції миротворчих операцій. Сутність підтримання миру. Сутність примусу до миру.
15. Досвід мультикультуралізму. Про природу толерантності та нетерпимості.
16. Арабо-ізраїльський конфлікт. Перспективи врегулювання палестинської проблеми.
17. Аналіз одного з етно-релігійних конфліктів на території Африки.
18. Аналіз одного з етно-релігійних конфліктів в колишній Югославії.
19. Аналіз одного з етно-релігійних конфліктів в Південно-Східній Азії.
20. Аналіз одного з етно-релігійних конфліктів на Близькому Сході.
21. Кіпрський конфлікт
22. Мультикультуралізм в Канаді. Проблема Квебеку.
23. Курдська проблема. Історія та перспективи.
24. Характер конфлікту в Косово.
25. Китайсько-тайванська конфронтація.
26. Кашмірський конфлікт.
27. Політичні та етнорелігійні проблеми в сучасній Македонії.
28. Імміграційна політика Франції. Особливості етнічних громад сучасної Франції.
29. Імміграційна політика Великобританії. Стосунки мусульманської і індуїсткої громад Великобританії.
30. Фламандське питання в Бельгії.
31. Проблема Ольстера для Великобританії.
32. Проблема Корсики для Франції.
33. Країна Басків і Каталонія. Їх значення для сучасної Іспанії.
34. Конфлікт в Східному Тиморі.
35. Конфлікт Еритрея-Ефіопія.
36. Конфлікти на Африканському Розі. Сомалі.
37. Міжплеменні, міжетнічні та міждержавні конфлікти в одній з країн Центральної та Південної Африки (Кенії, Уганді, Руанді, Мозамбіку, Бурунді).
38. Громадянська війна в Анголі.
39. Зіткнення між мусульманами і християнами в Нігерії.
40. Громадянська війна в Ліберії.
41. Розкол держави Судан. Проблема Дарфура.
42. Етнорелігійний конфлікт в Малі.
43. Збройний конфлікт у Придністровському регіоні 1992 року і його наслідки.
44. Карабахський конфлікт: пошук форм його врегулювання.
45. Особливості грузино-абхазького та грузино-осетинського конфліктів.
46. Особливості конфліктної ситуації в Таджикистані.
47. Війни в Чечні (кінець ХХ – початок ХХІ століття).
48. Сучасні етнічні зіткнення в Західній Європі і США, їх причини та можливі наслідки.

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю і підсумкової письмової залікової роботи.

9. Критерії оцінювання знань студента.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмового заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміні, встановлені навчальним планом. Залікові білети включають два питання, спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента і оцінюються максимально по 20 балів кожне.

Рівень знань на заліку оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на всі поставлені питання, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, розуміння тенденцій, знання найбільш важливих дат), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на всі запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 балів ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на всі запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо всі питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності всі питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання залікового білету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70 – 89	добре	
50 – 69	задовільно	
1 – 49	незадовільно	не зараховано

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він не набрав впродовж семестру 10 балів.

11. Основна література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Роздуми про походження і поширення націоналізму. К., 2001.

2. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Г. Капітоненко. – К.: Либідь, 2009. – 352 с.
3. Конфліктологія: навч. посібн. / за заг. ред. В.М.Петюха, Л.В.Торгової. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с.
4. Конфліктологія: навч. посібн.-практикум / за ред. М.П.Гетьманчука, П.П.Ткачука. Львів: ЛІСВ, 2007. – 307 с.
5. Конфліктологія: підручник / за ред. Л.Герасіної і М.Панова. Харків: Право, 2002. – 256 с.
6. Котигоренко В. Знання про соціальний конфлікт: абсолют чи відносність? Політичний менеджмент. 2003. – №2. – С.137-150.
7. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. К.: Кобза, 2003. – 528 с.
8. Національні процеси в Україні: історія і сучасність: Док. і матеріали. У 2-х ч. К., 1997.
9. Проскуріна О.О., Ладиґа О.І., Ладиґа Л.І. Політична конфліктологія. Луганськ: ЛНУ ім. Т.Шевченка, 2012. – 351 с.
10. Токар П.В. Конфліктологія: курс лекцій. Ужгород, 2001. – 184 с.
11. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів. навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 175 с.

Додаткова література

1. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс ; пер. з англ. Н. Поліщук. К. : Альтерпрес, 2004. – 100 с. – (Сучасна гуманітарна бібліотека).
2. Смолянюк В. Нове століття – нові війни? Спроба футурологічного конструювання ймовірних воєнних зіткнень ХХІ ст. // Віче. – 2000. – № 1.
3. Сміт У. Національна ідентичність. К., 1994.
4. Boulding K. Conflict and Defense. A General Theory. – New York, 1962.
5. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. – Berkeley, CA: University of California Press, 1985. – 706p.